

Načrt jezua pri Podselu za elektrarno Doblar iz leta 1937
(Fond Tehnični urad Gorica, a.e. 357, t.e. 25 PANG)

Korespondenca Hinka Smrekarja s Hranilnico Dravske banovine

Irena Lačen Benedičič

V arhivskem gradivu fonda Hranilnica Dravske banovine¹ ne bi pričakovali ničesar posebnega, še manj zabavnega. Toda naša sodba bi bila tokrat popolnoma neupravičena. Za popestritev nekaterim dolgočasnega arhivskega dela je poskrbel slikar Hinko Smrekar s svojo korespondenco s hranilnico.

To sicer ni pomembno arhivsko gradivo za slovensko zgodovino, vendar kljub vsemu pritegne pozornost zaradi svojevrstvenega načina komuniciranja med Smrekarjem in uradno ustanovo.

Risar in slikar Hinko Smrekar² se je rodil 13. 7. 1883 v Ljubljani. Leta 1901 se je vpisal na pravno fakulteto v Innsbrucku, naslednje leto pa na Dunaju, kjer je pred prvim državnim izpitom izstopil in se posvetil umetniškemu poklicu. Leta

1905 se je z Dunaja vrnil v Ljubljano in Kranj. Z Maksijem Gasparijem je kmalu zatem odpotoval v München. Medtem je študiral po zasebnih šolah, pogosto pa se je vračal v Kranj. Leta 1915 je bil vpoklican k vojakom, nato aretiran in kot srbofil zaprt. Leta 1916 so ga po simulirani duševni bolezni odpustili kot nesposobnega za vojsko. Ustalil se je v Ljubljani.

Po materini smrti si je 1917. leta na Aleševčevi cesti 38 sezidal »vilo kurnik«, jo prezidaval in širil, da bi uredil delavnico, kjer je tudi poučeval risanje. Svojega mišljenja kot svobodoljuben narodnjak v letu 1941 ni skrival. Javno je razstavljal in delil med ljudmi žgoče satirične risbe, ostre pamflete in karikature. Dne 29. 9. 1942 je Smrekarja prijel italijanska patro-

Dne 30. julija istega leta je akademski slikar pri notarju Antonu Galletu podpisal zadolžnico, kjer se obvezuje, da bo Mestni hranilnici ljubljanski vračal posojilo v višini 28000 din z 8% letnimi in 12% povišanimi obrestmi. Ob tem je zastavil tudi svoje zemljišče s hišo in ateljejem. Njegov zanimiv podpis simbolično odraža težino dejanja. (slika 1)

Za stalno krepitev svojega zdravja je Smrekar potreboval v svoji hiši tudi kopalnico. Ker le ta še ni bila opremljena z banjo in pečmi, je potrkal na vrata Mestne hranilnice. Prosil je za posojilo v znesku 7000 din. Kot potrditev svoje izjave o nujnosti kopalnice se je slikar pod prošnjo narisal v banji in pripisal: »Henricus Manu-fortis, semper laborans«. Kljub temu, da je bil vedno »delujoč«, posojila v dogovorjenem terminu ni uspel odplačati. (slika 2)

Dne 20. decembra 1932 je slikar in grafik Smrekar prosil vodstvo Mestne hranilnice ljubljanske, da bi »zaradi raznih težav krize in

bolezni crkavajoč« plačal v tem letu le zapadle obresti.

V septembru naslednje leto so zdravstveni razlogi prisilili Smrekarja, da je v vljudnostnem pismu prosil hranilnico za potrpljenje pri odplačevanju najetega posojila.

V začetku junija 1934 pa piše Smrekar vodstvu hranilnice in prosi »za potrpljenje in za dovoljenje, da še letos plačam le obresti«. Kot vzrok takega dejanja navaja krizo, brezposelnost in bolezen. V zaključku pisma je zapisal: »Letos se vse to nekako »reši«, če ne bo vse mizerije konec, bo pa mene«.

Opombe

- 1 Arhiv Republike Slovenije, fond Hranilnica Dravske banovine, škafca 22, ovoj Hinko Smrekar.
- 2 Slovenski biografski leksikon, 3. knjiga, stran 397.
- 3 Glej opombo 1.

Zbirka informacijske službe in antifašistične borbe con A in B Julijske krajine

Nevenka Troha

Julijska krajina (Venezia Giulia) zajema tržaško in goriško pokrajino (v mejah Italije po 1. svetovni vojni) ter Istro. Medtem ko Italijani sem štejejo tudi Reko, Slovenci v pojem Julijske krajine vključujemo področje Beneške Slovenije, Reke pa ne. Celotno področje, ki sicer nikoli v zgodovini ni tvorilo upravno zaključene celote, je po koncu 1. svetovne vojne pripadlo, skupaj z Zadrom ter otoki Lošinjem, Cresom in Lastovim, Kraljevini Italiji. Po popisu iz leta 1910 je tu (brez Beneške Slovenije) živelo 1.003.481 prebivalcev, od katerih je bilo 379.789 Italijanov in 516.690 Slovencev in Hrvatov.

Ponovno se je vprašanje pripadnosti tega narodnostno izrazito mešanega predela odprlo že med 2. svetovno vojno. Ob njenem koncu je Jugoslovanska armada zasedla Julijsko krajino s Trstom, a se je 12. junija 1945 morala umakniti na kompromisne meje. Julijska krajina je bila razdeljena na dve coni, A pod angloameriško vojaško zasedbo in B pod zasedbo Jugoslovanske armade. Meja med njima je potekala, z nekaj izjemami, po sedanji meji med Italijo in Slovenijo. Pravno je celotno področje ostalo do

podpisa mirovne pogodbe oz. do uveljavitve njenih določil v okviru italijanske države.

Zagovorniki priključitve k tedanji Jugoslaviji so se organizirali v enotno politično organizacijo, t.i. Slovansko-italijansko antifašistično unijo (SIAU), organizirano po zgledu Ljudske fronte v Jugoslaviji, v kateri je imela odločilno vlogo enotna Komunistična partija Julijske krajine (KP JK), v katero so se po sporazumu med KP Italije in Jugoslavije združili komunisti tega območja, njeno dejavnost pa je vodila skoraj izključno KPJ. Njen osnovni program je bil priključitev območja k Jugoslaviji, odstranitev ostankov fašizma in vzpostavitev ljudske oblasti. Vanjo so se poleg skoraj vseh slojev Slovencev, ki jih je je družil skupen interes priključitve k matični domovini, ki je prevladal nad ideološkimi razhajaji, vključili tudi zlasti italijanski delavci, ki so v socialistični Jugoslaviji pričakovali razrešitev svojega socialnega položaja.

Vzporedno s političnimi organizacijami, ki so od avgusta 1945 delovale v okviru SIAU, so že v času nemške okupacije nastajali organi ljudske oblasti na čelu s Pokrajinskim narodnoosvobodil-